

Úton az elektronikus könyvtár megvalósulása felé: az ELINOR

Az automatizált könyvtár jelentős lépés volt a használók jobb és gyorsabb kiszolgálása terén. Az elektronikus könyvtárnak azonban ennél is hatékonyabbnak kell lennie. A két típus közötti különbségeket a következőképpen lehet érzékeltetni:

Az automatizált könyvtárban az alapvető műveletek és tevékenységek számítógépesítése történt meg. A használat szempontjából az ilyen könyvtár legfontosabb összetevője az OPAC, illetve a hozzá tartozó könyv- és folyóirat-állomány. Sokféle előnye mellett az OPAC hátránya, hogy

- csak bibliográfiai információt kínál, amely nem mindig elégíti ki az olvasó információs igényeit;
- a bibliográfiai leírás és a leírt dokumentum fizikailag távol van egymástól, az utóbbit a polcra kell kikeresni, ami esetenként nem is sikerül, mert pl. más használja a dokumentumot;
- nem tartalmazza a folyóiratcikkek leírásait, s ezért a használó kénytelen más tájékoztatói eszközöket is igénybe venni;
- a nyomtatott dokumentumok tárolása „helyfalo”, s ezért számos könyvtár (legalábbis az Egyesült Királyságban) kénytelen korlátozni gyarapítását.

Ezzel szemben az elektronikus könyvtár a „papír nélküli” adatbázisok és a „fal nélküli” könyvtárak koncepcióját kívánja megvalósítani. Esetében az információkeresés és az információhoz való hozzáférés mozzanata integrálódik, azaz a használó valamely dokumentum leírásának kikeresése után mindjárt a leírt dokumentum teljes szövegéhez is hozzáférhet. Ezenfelül az elektronikus könyvtár olyasmit is lehetővé tesz, ami nyomtatott dokumentumokkal dolgozva elképzelhetetlen, nevezetesen a multimédia és hipertext technológiák igénybevételét.

Az *ELINOR*-projekt egy elektronikus könyvtár megvalósítását tűzte ki céljául. Az IBM, a British Library Research and Development Department és a De Monfort University összefogásának köszönheti létét. A kísérletek és az installálás színhelyül a De Monfort University egyik új, Milton Keynesben felépült campusát jelölték ki. Az 1992 márciusában startolt projekt mindenekelőtt a képátalakítás és a hálózatépítés azon technológiáját kívánta megtalálni, amely az elektronikus könyvtár működtetésére is alkalmas.

A szóban forgó eszközrendszernek a következőket kellett volna „tudnia” a projektmenedzserek szerint:

- legyen kliens-szerver architektúrájú;
- rendelkezze használóbarát interfésszel;
- feleljen meg a grafikakivetítés szerteágazó funkcióinak;
- teljes szövegeket legyen képes tárolni és kikeresni;

- a nyomtatványokat könnyűszerrel konvertálja elektronikus formára;
- regisztrálja a használatot.

Kiderült, hogy a piacon kapható rendszerek közül egyik sem felel meg teljesen a fenti követelményeknek. Leginkább az Excalibur Technologies cég Pix-TeX/EFS rendszere közelítette meg őket. A cég időközben olyan változtatásokat is eszközölt a rendszerén, amelyek még közelebb vitték a kívánalmakhoz.

Az elektronikus könyvtár installációja AIX (IBM UNIX) és PC Windows 3.1 alatt a TCP/IP protokollok kiszolgálta Ethernet-hálózatban működik. A könyvtár állománya jelenleg még csak a Business Information Systems témakörben folyó magiszteri tanulmányok irodalmát tartalmazza.

A könyvtár próbaüzemeltetésének felelősei szerint az ELINOR előnye az alábbiak szerint lehet megfogalmazni:

- a grafika és a szöveg jó színvonalú integrálása és a használóbarát interfész;
- kedvező gyorsaság (egy-egy A4-es szövegoldal kivetítése kb. 3 másodpercet vesz igénybe, s hasonlóan gyors a keresés is);
- a hierarchikus szervezet, amely az adatbázis áttekintését hasonlóvá teszi a tradicionális tárgyi katalógus használatához;
- a kérések betűhibáit toleráló keresés;
- színvonalas statisztika.

Ugyanakkor gyenge pontjai is vannak a könyvtárnak, azaz

- nincs lehetőség kapcsolatok teremtésére a hipertext dokumentumokban, amihez hiányzik a megfelelő mechanizmusok;
- nem szabványos a szerver és a kliens állomása között a kérésprotokoll (kívánatos a Z39.50 szabvány volna).

Az illetékesek – bizonyos megszorításokkal – úgy vélekednek, hogy az elektronikus könyvtár kifejlesztése nagyjából megegyezik egy hagyományos könyvtáralapítással. A kiteljesült (hálózatot üzemeltető) megvalósítás azért korántsem olcsó dolog. Más kérdés: ha az üzemelés költségei már kialakulnak és konszolidálódnak, optimális esetben az elektronikus könyvtár olcsóbb is lehet a hagyományosnál.

Összefoglalva elmondható: a még felettebb fiatal elektronikus könyvtáraknak jelenleg már nem technikai-technológiai, inkább jogi-financiális akadályok miatt kell várakozniuk, hogy zöld jelzést kapjanak elterjedésükhöz.

/RADWAŃSKI, A.: Projekt ELINOR – biblioteka elektroniczna. = Bibliotekarz, 11. sz. 1995. p. 10-13./

(Futala Tibor)